

Boven voedselbos Ketelbroek, rechts Amerongse bos

foto Fabrice Ottburg

Voedselbos en bos

Ofwel: hoe een frame publiek en beleid op het verkeerde been zet

Hij was er wel voor in, een dagje samen naar het bos. Inzicht over bos en bosbeheer overbrengen doe ik sowieso graag, is hard nodig (veel onwetendheid en misvattingen) en is zeker nuttig aan een maatschappelijke sleutelfiguur.

> Wouter van Eck is dé Nederlandse pionier van het voedselbos. Hij heeft vanaf 2009 in de buurt van Groesbeek een voormalige maïsakker omgevormd tot een fraai, zéér biodivers terrein, waar uit te eten valt. Zijn 'Ketelbroek' is inmiddels een soort bedevaartsoord geworden: iedereen met belangstelling voor voedselbos is er geweest. Een tijd geleden leidde Wouter mij rond in zijn wereld. Ik was, zoals velen die zijn terrein bezoeken, onder de indruk. Een slingerend pad brengt je langs een veelheid aan verschillende planten, struiken, bomen. Op iedere meter heeft Wouter verhalen over de soort, wat je er van kunt eten, hoe dat smaakt, hoeveel er van te oogsten valt en wanneer in het jaar. Grappig: het pad gaat niet rond, je moet dezelfde route terug. 'Om te voorkomen dat het een rondje wordt voor hondenuitlaters'.

Het Amerongse bos

Nu gaan we naar het Amerongse bos. Ik haal hem van de trein. Toen zijn ouders hem als 18-jarige het rijbewijs aanboden, heeft hij geweigerd: het milieu-engagement zat er bij hem al vroeg in. Het Amerongse bos is wonderschoon en een boeiend leerobject voor bosbeheer. Het is een goed ontwikkeld bos: een van de weinige echt oude bossen van de Utrechtse Heuvelrug, ooit gesticht door de heren van kasteel Amerongen. Er staan nog wat dennen uit 1770. Een stelsel van beukenlanen dooraderen het gebied; de natuurlijk verjonging van beuk vind je in bijna alle bospercelen. Op deze wat rijkere zand-bosgroeiplaats wordt door het Utrechts Landschap al zo'n veertig jaar geïntegreerd bosbeheer toegepast.

Levensgrote verschillen

Het is aangenaam met Wouter te verkeren. Hij is relaxed en paart een heldere geest aan een sterk gevoel voor humor. We hebben en nemen alle tijd om elkaars verhalen en dito bos beter te leren kennen. Hij heeft een duizelingwekkende kennis van soorten die in een voedselbos groeien: de groei-eigenschappen, de smaak van wortel, vrucht of blad, het moment van oogstbaarheid, en zo meer. En dat van honderden soorten! Hij vertelt er met smaak en liefde over (er is maar één plant

waar hij een hekel aan heeft: de braam! De zoete vruchten kunnen zijn stekelig en vooral woekerevend gedrag voor Wouter niet compenseren). Tijdens onze rondgang vergelijken we het voedselbos met het bos terplekke: een gewoon bos. Al wandelend en pratend wordt steeds duidelijker: de verschillen zijn levensgroot: het doel, de verschijningsvorm, de (goedeels niet-inheemse) soorten, de oppervlakte, de vorm van beheer – het is allemaal anders.

Voedselbos is landbouw

Voedselbos is geen bos, maar een vorm van landbouw, maar wel een met een héél hoge biodiversiteit. Zelfs beleidsmakers zijn door de naam op het verkeerde been gezet. Wouter: 'Het is raar dat voedselbos in de *Bossenstrategie* is opgenomen, het hoort in een landbouwstrategie, en die moet heel nodig worden opgesteld. Het doel van voedselbos is het voortbrengen van eetbare producten in een rijk ecosysteem. Dat systeem is geheel gemanipuleerd, maar maakt tegelijkertijd gebruik van natuurlijke processen en van de eigenschappen van de verschillende soorten en hun onderlinge relaties. De smaak is daarbij heel belangrijk. Voedselbos is geen cafeteria waar je vooral je honger stilt. Het is een sterrenrestaurant. Het levert geen bulkvoedsel in kwantiteit. Daarvoor moet je bij de eenjarige gewassen zijn, als graan en rijst. Het voedselbos levert het hele jaar door (!) een keur aan ingrediënten voor een smaakvolle maaltijd met hoge voedingswaarde: groenten, kruiden, fruit en noten. Een restauranthouder uit Nijmegen komt iedere week wat oogsten uit de tuin, zomer en winter! Van Wouter leer ik over het schaduw-verdragend vermogen van planten en bomen. In de ruimtelijke opbouw van het voedselbos speelt licht en schaduw een belangrijke rol. Op zich gedijt alles wat groen is beter bij meer licht, maar een over-

foto Martijn Bergen

Excursie Kijken bij Collega's Havelte-West 21 oktober 2021

Op donderdag 21 oktober 2021 organiseert de Commissie Kijken bij Collega's een middagexcursie in een van de Defensierterreinen in het beheer bij het Rijksvastgoedbedrijf. We gaan oefenterrein Havelte-West bezoeken. Dat is 475 ha groot, daarvan is ongeveer de helft bos. De afgelopen 30 jaar is weinig aandacht besteed aan het bosbeheer. Het weer oppakken en wegwerken van beheerachterstand vraagt om zorgvuldigheid, geduld en vakmanschap. Gerard Kragt is hier in 2018 terreinbeheerder geworden en laat ons zien hoe hij dit heeft opgepakt. U wordt van harte uitgenodigd aan deze excursie deel te nemen. Aanmelden kan bij Peter Stouten op: kijken.bij.collegas@ziggo.nl. Daarna volgt informatie over plaats van samenkomst en de namen van de andere deelnemers.

Najaarsvergadering 12 november 2021

Zet alvast de gewijzigde datum voor de najaarsvergadering in uw agenda: vrijdag 12 november 2021 (een week later dan gebruikelijk om organisatorische redenen). We verwachten dat het na een onderbreking van twee jaar weer een fysieke bijeenkomst kan worden. Maar we houden de optie van een (gedeeltelijke) online bijeenkomst achter de hand. Aan de organisatie wordt nu gewerkt door de Activiteitencommissie. Het thema voor de middagbijeenkomst wordt Beschikbaarheid en herkomst van plantsoen. Locatie waarschijnlijk redelijk centraal in het land. Nader bericht volgt in oktober.

Symposium Bos- en Wildbeheer 24 november 2021

Over bos- en wildbeheer is de laatste jaren veel ophef ontstaan, die tot uitdrukking komt in diverse (sociale) media. Er wordt negatief gereageerd op alle vormen van houtoogst. Ook op kaalkap bij omvorming van bos naar andere natuurtypen. Jacht wordt als overbodig beschouwd en wordt alleen voor veel geld als hobby uitgevoerd. Een ander geluid is, dat het vlees voor veel geld aan exclusieve restaurants wordt verkocht. De terugkomst van de wolf speelt ook een rol in de discussie.

Tijdens dit symposium spreken verschillende professionals vanuit hun eigen praktijk en met hun eigen visie op beheer (zie bijgaand programma). De focus zal liggen op de Veluwe. Deelname van studenten en professionals uit het groene werkveld is welkom. Het symposium wordt gehouden op woensdag 24 november tussen 13:00 en 17:00 u. Ontvangst vanaf 12.30 u. Locatie: Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp (Kapel; J002). U kunt zich hier aanmelden vóór 10 november (of via de QR-code in bijgaande poster). Voor niet-studenten bedragen de kosten €10,-. Voor studenten is deelname gratis.

Beschaafde mensen onder elkaar

Er is al enige tijd een stevige strijd gaande over de wenselijkheid van vlaktekop. Critici van het vlaktegewijs ingrijpen hebben met veel succes een potpourri aan maatschappelijke onvrede over het zagen van bomen, biomassa-oogst, bosomvorming, klimaatverandering en de staat van de wereld in het algemeen weten te mobiliseren en hebben daar een overzichtelijk vijandbeeld tegenover gesteld: de bosbouwer en zijn kaalkap. Er worden verscheidene argumenten gegeven voor de afkeer van het vlaktegewijs, maar helaas vaak nogal selectief en niet zelden gecombineerd met ordinare laster. Deze strategie is dusdanig succesvol dat de kwestie inmiddels ook Den Haag heeft bereikt.

Ik vind dat spijtig. Niet omdat ik op de kaalkap gesteld ben en een beetje omdat ik vind dat we ten alle tijden ons best moeten doen om beschaafde mensen te zijn. Maar ik vind het vooral jammer omdat het vraagstuk van het vlaktegewijs ingrijpen inmiddels volledig is platgeslagen tot een discussie over schaal. De toon van het debat heeft daarnaast het open uitwisselen van argumenten al geruime tijd onmogelijk gemaakt.

De discussie zou mijns inziens niet enkel moeten gaan óf en op welke schaal vlaktekop onderdeel kan zijn van duurzaam, multifunctioneel bosgebruik, maar ook onder welke voorwaarden dat zou kunnen. In het bos stuit ik regelmatig op fantasieloze, blokvormige open plekken, met harde overgangen naar het naastliggende bos. Geklepeld van rand tot rand of volledig dichtgeplant met uitheems naaldhout. Deze kapvlaktes hebben de natuurkwaliteit en uitstraling van een parkeerplaats, welke omvang ze ook hebben. Ik begrijp heel goed dat daar chagrijn over ontstaat. Dat deze onvrede vervolgens tamelijk horkerig wordt verwoord, betekent niet dat deze nergens op gebaseerd is. In multifunctioneel bos moeten ook de kapvlaktes multifunctioneel zijn. Laten we daar eens over doorpraten, uiteraard als beschaafde mensen onder elkaar.

Wouter Delforterie

maat is niet nodig en geeft wel meer verdamping; schaduw en beschutting kan de groei daardoor bevorderen. Dat geldt dan weer wel voor voedselbos én gewoon bos.

Niet simpel

Voedselbos is dus geen gewoon bos, de naam misleidt. De term klinkt 'paradijselijk': bos is voor de meeste mensen aangenaam om in te verblijven, en dan kan je er nog voedsel in vinden? En een hoge biodiversiteit? Er wordt ook nog CO₂ vast gelegd? Waar is het wachten op, heel Nederland vol voedselbos!

Maar pas op: voedselbos is niet simpel. In zijn optimale vorm gaat het om veel planten-, struik- en boomsoorten in een uitgekiende opstelling, met een voortdurend zoeken naar de beste manieren van benutten en (zo extensief mogelijk) bewerken. Geen standaard recept leer ik van Wouter, maar super adaptief: voortdurend leren en aanpassen. Dat maakt het interessant, boeiend, maar ook in zekere zin kwetsbaar. Een voedselbos maken vraagt om veel kennis, kennis van veel soorten en hun eigenschappen en veel geduld, engelengeduld volgens Wouter. Zijn veel om adviezen gevraagde Stichting Voedselbosbouw Nederland gaat daarom alleen in zee met projecten die een looptijd van minstens twintig jaar kunnen garanderen.

Na een genoeglijke maaltijd bij mij thuis – aan de rand van een gewoon bos – breng ik mijn gast naar de trein. Mijn inzicht in het voedselbos is vergroot, en voor zover nodig weet Wouter weer wat meer over bos en bosbeheer. Het voedselbos kan op mijn sympathie rekenen. Een bos trouwens ook. Twee waardevolle werelden, maar wel héél anders.<

Simon Klingen